

Analiza udžbenika za grupnu nastavu klavira za početnike mlađe školske dobi

UDK: 303.64: [371.671:786.1]-053.5

Stručni članak

Primljeno: 25. 10. 2016.

Milena Milovanović¹

Sveučilište u Novom Sadu

Akademija umjetnosti, Dramski odjel

milenamilovanovic84@gmail.com

Sažetak

Grupna nastava klavira primjenjuje se posljednjih godina u Srbiji kao novi oblik rada s učenicima mlađe školske dobi. S obzirom na to da u Srbiji ne postoji udžbenik kreiran posebno za takav oblik nastave, proučavanje inozemnih udžbenika predstavlja korak ka njenom razvoju. U ovom će radu biti provedena komparativna analiza dvaju inozemnih udžbenika za grupnu nastavu klavira za početnike mlađe školske dobi: *Keyboard aktiv band 1&2*, Benthien, A. (1997.) i *Suzuki piano school volume 1&2*, Suzuki, S. (2008.). Na temelju rezultata komparativne analize navedenih udžbenika u radu su

¹ Milena Milovanović završila je dodiplomski i diplomski studij klavira na Akademiji umjetnosti u Novom Sadu u klasi profesorice Rite Kinke. Zaposlena je kao stručni suradnik korepetitor na katedri za glumu. Angažirana je na projektima kao korepetitor i izvođač u Srpskom narodnom pozorištu u Novom Sadu. Pedagoško iskustvo stekla je radeći u muzičkoj školi *Dr. Miloje Milojević* u Kragujevcu i kao suradnik u nastavi na Visokoj školi za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu. Sada je studentica doktorskog studija iz metodike nastave na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu.

formirane implikacije za kreiranje udžbenika za grupnu nastavu klavira, koji može biti korišten u Srbiji.

Ključne riječi: udžbenik, grupna nastava klavira, komparativna analiza

I. Uvod

U današnjim vremenima velikih društvenih promjena nastava kao društveno uvjetovan proces nalazi se pred brojnim izazovima. Povećan opseg nastavnog gradiva stvara potrebu da se pronalaze novi načini rada s učenicima u cilju učinkovitog i trajnog usvajanja znanja. Jednostavno pamćenje činjenica nije dovoljno, već je neophodno da učenici razumiju načine kako se dolazi do saznanja i da steknu sposobnost primjene stečenih znanja. U suvremenoj se nastavi teži i stvaranju uvjeta za razvoj svih vrsta mišljenja učenika.

Razvoj kritičkog i kreativnog mišljenja učenika važni su zadatci nastave klavira, koji se kod učenika mogu osobito razvijati kroz rad u malim grupama. Uspoređujući vlastito sviranje sa sviranjem vršnjaka iz grupe, a ne samo sa sviranjem nastavnika, koje je po pravilu uvijek bolje, učenici stječu važno saznanje o različitostima interpretatorskih mogućnosti. Grupna nastava klavira omogućava učenicima da uče jedni od drugih, ali i da uče jedni s drugima.

Interakcija s vršnjacima i rad u dinamičnom okruženju kakvo grupna nastava klavira omogućuje, doprinosi kako razvoju obrazovnih tako i u razvoju odgojnih ciljeva obrazovanja. Timski rad, tolerancija, poštovanje različitosti mišljenja, poštovanje slobode mišljenja i izražavanja, konstruktivno izražavanje vlastitog mišljenja jesu vještine koje se mogu razviti kroz nastavu klavira u grupi. Razvoj navedenih vještina potreban je u današnje vrijeme svakom pojedincu kako bi postao aktivan član suvremenog društva. Obrazovna vrijednost grupne nastave klavira sastoji se u mogućnosti učenika za sviranje u ansamblu, čime se razvijaju interpretatorske i opće glazbene sposobnosti učenika.

Grupna nastava klavira datira iz XIX. stoljeća, a u Srbiji se u radu s učenicima mlađe školske dobi koristi u privatnim glazbenim školama u posljednjih nekoliko godina. Zbog svog potencijala da učenici osim interpretatorskih razviju i socijalne vještine, grupna nastava klavira predstavlja područje nastave značajno za proučavanje i daljnji razvoj. Obzirom da je za zemlje u razvoju, kao što je Srbija, razvoj udžbenika vrlo značajna mjera unapređenja nastave (Ivić, Pešikan i Antić, 2008.) kreiranje udžbenika za grupnu nastavu klavira bi bio važan korak prema njenom razvoju. Korisno bi bilo početi od kreiranja udžbenika za početnike mlađe školske dobi, jer je

u nastavi klavira udžbenik vrlo važno nastavno sredstvo u početnoj godini sviranja klavira, dok se u višim razredima može koristiti samo originalni notni materijal.

U inozemstvu postoje i koriste se razni udžbenici za grupnu nastavu klavira za učenike mlađe školske dobi, koji su početnici u sviranju. Proučavanjem vanjskih udžbenika može se steći uvid u vrijednosti i nedostatke svakog od njih, na temelju čega se mogu formirati implikacije za kreiranje udžbenika grupne nastave klavira koji bi mogao biti korišten u Srbiji. U ovom će radu biti provedena komparativna analiza udžbenika *Keyboard aktiv band 1&2*, Benthien, A. (1997), koji se koristi u nekoliko europskih zemalja i *Suzuki piano school volume 1&2*, Suzuki, S. (2008), koji se koristi u cijelom svijetu. Komparativna analiza udžbenika za grupnu nastavu klavira bit će provedena prema standardima i indikatorima kvalitete udžbenika kreiranim za potrebe ovog rada.

II. Udžbenici

Udžbenik je osnovna, glavna, obavezna školska knjiga u kojoj su prezentirani sadržaji određenog znanstvenog područja, koji su u skladu s nastavnim planom i programom (Kocić, Trebješanin, 2001.). Operacionalizacija ciljeva nastavnog plana i programa u udžbeniku trebala bi omogućiti učenicima nesmetan prelazak iz nižeg u viši razred u školi. Adekvatnim koncipiranjem udžbenika postiže se i mogućnost horizontalnog povezivanja gradiva različitih nastavnih predmeta jednog razreda škole. Udžbenici različitih predmeta međusobno se žanrovski razlikuju ovisno o prirodi znanja znanstvene ili umjetničke discipline koju reprezentiraju.

Udžbenik je posebna vrsta knjige čija je bitna namjena da modelira kulturno iskustvo djeteta (Plut, 2003.). Udžbenikom se prenosi kultura čitavog naroda, a uloga suvremenih udžbenika jest u tome da prenose i univerzalne internacionalne vrijednosti. Upotrebom udžbenika kao posebne vrste knjige učenici stječu kulturu služenja knjigom (Ivić i sur., 2008.). Odnos koji učenik formira prema udžbenicima kojima se koristi u velikoj mjeri određuje daljnje korištenje knjiga i afinitet prema učenju tijekom života.

U suvremenoj koncepciji nastave teži se razvijanju različitih načina usvajanja znanja i podržavanju učenika da samostalno dolaze do rješenja. Udžbenici prema suvremenim shvaćanjima imaju ne samo transmisivnu, već razvojno-formativnu ulogu (Ivić i sur., 2008.). Didaktičkim oblikovanjem nastavnih sadržaja suvremeni udžbenik omogućuje učenicima aktivno usvajanje znanja i doprinosi motivaciji učenika za učenje. Potrebno je da udžbenik načinom prezentiranja sadržaja određene znanstvenoga ili umjetničkog područja omogući učenicima usvajanje struktura znanja karakterističnih za određeno područje. Komunikativnost udžbenika ogleda

se u didaktičkom oblikovanju nastavnih sadržaja koji su jasno usmjereni prema učenicima određene dobi i razreda i koje učenici mogu koristiti bez pomoći odraslog.

Postoje različite vrste udžbenika u odnosu na njihovu funkciju proizašlu iz koncepcije obrazovanja i nastave. Havelka (2001.) razlikuje 7 tipova udžbenika:

- 1) Akademski udžbenik – fokusiran je na sadržaje i sadrži sintezu znanja iz određenog područja
- 2) Akcijski udžbenik – u prvi plan stavlja spoznajni i djelatni razvoj učenika i organizira praktične aktivnosti učenika
- 3) Posrednički udžbenik – udžbenik kao tumač i interpretator pojednostavljenog znanstvenog znanja
- 4) Interaktivni udžbenik – ima ulogu moderatora procesa učenja
- 5) Referentni udžbenik – priručnik za razne životne situacije
- 6) Kumulativni udžbenik – produkt učeničkog angažiranja u nastavi
- 7) Izvorni materijali u funkciji udžbenika.

Pod pojmom udžbenik može se smatrati udžbenik kao posebna vrsta knjige ili udžbenik kao udžbenički komplet. Najčešće se u nastavi koriste udžbenički kompleti koji se sastoje od osnovnog udžbenika i dodatnih jedinica udžbeničkog kompleta. Područje znanosti ili umjetnosti za koju je udžbenik namijenjen određuje i koje su dodatne jedinice udžbeničkog kompeta potrebne za korištenje uz sam udžbenik. Jedinice udžbeničkog kompleta namijenjene učenicima mogu biti: zbirke, rječnici, atlasi, karte, poster, radne bilježnice, priručnici, testovi, audio i audio-vizuelni materijali te elektronički materijali. Uloga je dodatnih jedinica udžbeničkog kompleta da se učenicima na adekvatan način pruži mogućnost da koriste različite oblike učenja karakteristične za znanstvenu ili umjentičku disciplinu za koju su namijenjeni. Postoje dodatne jedinice udžbeničkog kompleta namijenjene i nastavnicima, kao što je priručnik za nastavnika. U školama u Srbiji osnovni je udžbenik ne samo najznačajniji već vrlo često i jedini dio udžbeničkog kompleta koji se koristi u nastavi zbog nedovoljne tehničke opremljenosti škola.

U udžbeniku, osnovnoj knjizi iz koje se uči, postoje strukturalne i organizacijske komponente. Strukturalne komponente služe tome da pridonese što boljem razumijevanju sadržaja koji se izlaže, dok organizacijske komponente doprinose boljem snalaženju u udžbeniku (Ivić i sur. 2008.). U udžbenicima je važna dosljedna upotreba strukturalnih i organizacijskih komponenti kako bi učenicima bilo omogućeno adekvatno korištenje udžbenika.

Didaktičko oblikovanje nastavnih sadržaja u udžbeniku ostvaruje se upotrebom strukturalnih komponenti, od kojih je najznačajniji osnovni tekst. S ciljem boljeg razumijevanja osnovnog teksta, u udžbeniku se koriste i karte, grafikoni, sheme, tablice, slike, ilustracije i fotografije. Navedena likovno-grafička sredstva mogu i

samostalno prikazivati nastavni sadržaj, bez korištenja osnovnog teksta. S ciljem isticanja važnih informacija u udžbenicima se koristi boks za informacije u koji također mogu biti unesene i zanimljivosti, pitanja ili tekst koji nadopunjuje osnovni tekst. Važne su strukturalne komponente udžbenika pitanja, nalozi i zadatci, čija je uloga raznovrsna, baš kao i mjesto koje mogu zauzimati unutar nastavne jedinice. Jedna od bitnih mogućnosti upotrebe pitanja, naloga i zadataka jest upotreba s ciljem poticanja razvoja kritičkog i kreativnog mišljenja učenika. Boljem sagledavanju nastavnog gradiva u udžbenicima doprinosi sažetak na kraju nastavne jedinice, kao i pregled prethodnog gradiva na početku nove nastavne jedinice. Strukturalne su komponente koje dodatno pomažu učenicima i rječnici nepoznatih riječi.

Razne vrste sadržaja, registara, indeksa i spiskova čine organizacijske komponente udžbenika. Uloga organizacijskih komponenti jest omogućiti učenicima da u svakom trenutku pronađu u udžbeniku željenu informaciju vezanu za nastavno gradivo. U organizacijske komponente udžbenika ubrajaju se i sva objašnjenja vezana uz neku od strukturalnih komponenti, kao što je na primjer uvodno objašnjenje strukture udžbenika.

Udžbenici namijenjeni učenicima mlađe školske dobi trebali bi biti kreirani sukladno razvojnim karakteristikama i socijalno-emocionalnim potrebama sukladno dobi učenika. U početnim razredima osnovne škole važno je poticati zainteresiranost učenika za stjecanje novih znanja i vještina. Raznovrsnost načina prezentacije nastavnog gradiva u udžbenicima za učenike mlađe školske dobi doprinosi razvoju zainteresiranosti učenika za učenje. Poticanjem učenika mlađe školske dobi na provedbu različitih aktivnosti kroz udžbenike aktivira se njihova pažnja. Problematiziranje nastavnih sadržaja također je značajno u radu s učenicima mlađe školske dobi, ali je neophodno da bude vođeno i sekvencirano sukladno razvojnim karakteristikama učenika te dobi. Inkorporiranjem problematiziranih nastavnih sadržaja u udžbenike za učenike mlađe školske dobi potiče se misaona aktivnost učenika. Učenicima mlađe školske dobi važno je ponuditi znanstvena i stručna znanja, a ne ostajati na razini naivnih, laičkih i iskustvenih znanja (Trebješanin, 2001.b). Prema Bruneru (1960.) znanja iz bilo kojeg područja moguće je prezentirati učenicima bilo koje dobi ukoliko se to znanje prezentira sukladno razvojnim karakteristikama učenika. Prema suvremenim shvaćanjima nastave, znanstvena je znanja moguće predstaviti učenicima mlađe školske dobi sekvenciranjem sukladno karakteristikama njihove dobi, a ne nužno pojednostavljanjem znanstvenih znanja.

Jezik udžbenika za učenike mlađe školske dobi trebao bi odgovarati aktivnom i pasivnom rječniku učenika. Složenost jezika u udžbenicima potrebno je razvijati paralelno s razvojem kompetencija učenika (Plut, 2003.). U udžbenicima za učenike mlađe školske dobi važna su adekvatna likovno-grafička sredstva. Izražavanje na-

stavnih sadržaja slikom, crtežom, ilustracijom ili fotografijom za učenike spomenute dobi često je djelotvornije od prezentiranja istih sadržaja osnovnim tekstom. Važno je da sva likovno-grafička sredstva budu jasna i realistična, kao i da njihova upotreba bude funkcionalna. Za učenike mlađe školske dobi korisna je upotreba i simboličkih vinjeta, koje u udžbeniku uvijek na isti način najavljuju novu nastavnu cjelinu ili nastavnu aktivnost (Gašić-Pavišić, 2001.).

Uloga udžbenika jest i da potiče učenike na izražavanje vlastitog mišljenja, zaključaka, obrazloženja i osjećaja. Pitanja, nalozi i zadatci sredstva su didaktičkog oblikovanja nastavnih sadržaja koja potiču učenike na razmišljanje i izražavanje vlastitog mišljenja. Pitanja u udžbenicima za učenike mlađe školske dobi trebala bi se odnositi na realne, konkretne fenomene, a učenici navedene dobi mogu se upućivati na usporedbe po sličnostima i razlikama (Lazarević, 2001.b).

Igre su važan dio rada s učenicima mlađe školske dobi i zbog toga je potrebno inkorporirati ih u udžbenike. Igre mogu biti raznovrsne, a korisno je da udžbenik sadrži igre koje od učenika zahtijevaju motoričku aktivnost, igre s pravilima koje utječu na intelektualni i socijalni razvoj djeteta i stvaralačke igre (Lazarević, 2001.a). Igre kao nastavna aktivnost mogu biti prijelazna aktivnost tijekom sata, ali isto tako mogu biti aktivnost za učenje novih nastavnih sadržaja i aktivnost putem koje se provjerava stupanj usvojenosti nastavnog gradiva.

Kvaliteta udžbenika važno je pitanje suvremene nastave, osobito u zemljama u razvoju kao što je Srbija. Karakteristike dobrog udžbenika prema Plut (2003.) jesu: atraktivnost, autentičnost, bliskost (povezanost sa spontanim znanjima učenika), čitljivost, dalekosežnost (u pogledu ciljeva udžbenika), istinitost, izazovnost, izvodljivost (ciljevi koji se postavljaju učenicima izazovni su, ali i dostizni), osjetljivost (prema emocionalno-socijalnim potrebama učenika), otvorenost, postupnost, preciznost, predvidljivost (udžbenik je strukturiran i napisan tako da odgovara očekivanjima čitatelja), primjenjivost, raznovrsnost, razumljivost, razvojnost, redundantnost, reprezentativnost, selektivnost, strukturiranost, svrsihodnost, transformabilnost (poticanje shvaćanja istog smisla kroz različite forme), uključenost (pružanje povratnih informacija učenicima o njihovom napretku), uslužnost.

U pogledu kvalitete udžbenika postoje sljedeće kategorije standarda kvalitete: standardi kvalitete sadržaja, standardi kvalitete didaktičkog oblikovanja tih sadržaja i standardi kvalitete jezika i medijskih karakteristika udžbenika (Ivić i sur., 2008.). Unapređenjem kvalitete udžbenika u navedenim kategorijama može se u značajnoj mjeri unaprijediti kvaliteta nastave u cijelini.

Kada je u pitanju izbor udžbenika na razini nastavnika u „Vodiču za unapređenje rada nastavnika i škola“ (Mrše i sur., 2005.) koristi se termin kriterij, a ne standard kvalitete udžbenika i navedena je lista kriterija. Navedenim kriterijima obuhvaće-

na je kvaliteta udžbenika prema: funkciji ovladavanja znanjima i vještinama predviđenih za razrednu razinu, valjanosti sa stajališta osnovne znanstvene discipline, omogućavanju povezivanja znanja, strukturiranosti sa svrhom podržavanja učenja, prilagođenosti učeniku, mogućnostima da aktivira i motivira učenika, prezentiranju određenog sustava vrijednosti. Potrebno je, prema navedenim kriterijima, i da kvaliteta same knjige i elementi dizajna podržavaju učenje i upotrebu, kao i da ostali elemenata udžbeničkog kompleta budu kvalitetni i korisni za nastavu.

Prilikom izbora odgovarajućeg udžbenika za grupnu nastavu klavira Fisher (2010.) navodi listu specifičnih pitanja koja bi nastavnici trebali uzeti u obzir pri odabiru udžbenika. Zanimljivo je da se prvo pitanje, koje Fisher predlaže prilikom odabira udžbenika na razini nastavnika, odnosi na atraktivnost i vizuelnu privlačnost udžbenika. Prema ostalim Fisherovim pitanjima nastavnici klavira trebali bi prilikom odabira udžbenika uzeti u obzir: je li izgled stranica dobro organiziran i neopterećen, kako je udžbenik organiziran, na koji su način predstavljeni novi nastavni sadržaji, koji je pristup čitanju, koji je pristup ritmu, koji je pristup tehnici, kako i u kojoj su mjeri glazbene vještine (npr. čitanje sa lista, improvizacija, sviranje po sluhu) predviđene za usvajanje, kakve je kvalitete repetoar za sviranje solo i u ansamblu, jesu li struktura i redoslijed izlaganja sadržaja odgovarajući namijenjenoj dobi učenika, je li neka nastavna aktivnost zastupljena više u odnosu na ostale, koliko je tekst udžbenika lak za korištenje, jesu li dostupni dodatni elementi udžbeničkog kompleta (npr. CD, MIDI, priručnik za nastavnika, on-line izvori). Nastavnik bi prema Fisheru na kraju trebao sagledati prednosti i mane udžbenika.

III. Standardi i indikatori kvalitete udžbenika za grupnu nastavu klavira

Na temelju podataka iz literature o kvaliteti udžbenika koji se koriste u Srbiji i prema potrebama grupne nastave klavira kao specifičnog nastavnog područja za potrebe ovog rada kreirani su standardi i indikatori kvalitete udžbenika za grupnu nastavu klavira. Standardi i indikatori kvalitete kreirani su u sljedećim kategorijama kvalitete udžbenika (Slika 1.):

KVALITETA UDŽBENIKA		
1. Kvaliteta sadržaja	2. Kvaliteta didaktičkog oblikovanja sadržaja	3. Kvaliteta jezika i drugih medija

Slika 1. Kategorije kvalitete udžbenika

U kategoriji kvalitete sadržaja može se postaviti sljedeći standard kvalitete udžbenika za grupnu nastavu klavira:

1. Osnove sviranja klavira su u potpunosti prezentirane u udžbeniku.

Indikatori kvalitete za navedeni standard su:

- 1.1. U udžbeniku su zastupljeni svi elementi interpretatorskog razvoja učenika početne godine sviranja klavira: razvoj tehnike sviranja, razvoj sluha, glazbeno opismenjavanje, teorija glazbe, improvizacija
- 1.2. Svi elementi interpretatorskog razvoja učenika podjednako su zastupljeni u udžbeniku
- 1.3. Udžbenik sadrži raznovrstan repertoar dobre kvalitete za sviranje solo i u ansamblu. Repertoar za sviranje raznovrstan je kako u pogledu interpretatorskih zahtjeva, tako i u pogledu glazbenog žanra.
- 1.4. Repertoar za sviranje u udžbeniku internacionalnog je karaktera i njeguje glazbeno nasljeđe različitih naroda i različitih glazbenih epoha
- 1.5. Svi primjeri i objašnjenja u udžbeniku su točni
- 1.6. Udžbenik je prilagođen dobi učenika i početnoj razini sviranja klavira

U kategoriji kvalitete didaktičkog oblikovanja nastavnih sadržaja u udžbeniku može se postaviti sljedeći standard:

2. Struktura udžbenika i didaktička oblikovanost nastavnih sadržaja potiču usvajanje znanja

Indikatori kvalitete su:

- 2.1. Nastavni sadržaji postupno se izlažu u udžbeniku
- 2.2. Nastavni sadržaji oblikovani su po nastavnim jedinicama
- 2.3. Postoji jedinstvena struktura nastavnih jedinica u cijelom udžbeniku
- 2.4. Organizacija nastavnih sadržaja u okviru nastavnih jedinica na stranicama udžbenika jest odgovarajuća. Stranice udžbenika nisu pretrpane nastavnim sadržajima, a sadrže sve potrebne informacije
- 2.5. U udžbeniku su zastupljeni raznovrsni načini prezentiranja nastavnih sadržaja
- 2.6. Repertoar za sviranje i tekst udžbenika podjednako doprinose usvajanju osnova sviranja klavira
- 2.7. Udžbenik potiče različite tehnike učenja
- 2.8. U udžbeniku postoje problematizirani nastavni sadržaji. Učenici su potaknuti da samostalno dolaze do rješenja u zadacima koji su sekvencirani sukladno dobi učenika

- 2.9. U udžbeniku postoji dovoljno prostora za rad učenika
- 2.10. Na stranicama udžbenika jasno su istaknute važne informacije i učenicima je omogućeno da lako prepoznaju važne informacije unutar nastavnih jedinica
- 2.11. Likovno-grafička sredstva koja se koriste u udžbeniku u skladu su sa sadržajem nastavne jedinice unutar koje se nalaze
- 2.12. Udžbenik sadrži fotografije, slike, ilustracije i druga likovno-grafička sredstva kojima se oblikuju nastavni sadržaji i motiviraju učenici na učenje
- 2.13. Osim likovno-grafičkih sredstava udžbenik sadrži i druga sredstva kojima potiče zainteresiranost učenika za rad, kao što su zanimljive priče
- 2.14. U udžbeniku postoje pitanja, nalozi i zadatci za razvoj kritičkog i kreativnog mišljenja učenika
- 2.15. Udžbenik potiče učenike na izražavanje vlastitog mišljenja
- 2.16. U udžbenik su inkorporirane igre kao nastavna aktivnost
- 2.17. Udžbenik pruža učenicima povratne informacije o njihovom napredovanju
- 2.18. Udžbenik sadrži upute za vježbanje
- 2.19. Snalaženje učenika u udžbeniku olakšano je upotrebom različitih vrsta sadržaja
- 2.20. Udžbenik sadrži predgovor autora
- 2.21. Udžbenik je didaktički oblikovan tako da ga učenici mogu koristiti bez pomoći odraslih

U kategoriji kvalitete jezika i drugih medija u udžbeniku standard kvalitete jest:

3. Jezik i drugi mediji udžbenika adekvatni su s obzirom na dob učenika i žanr udžbenika

Indikatori kvalitete su:

- 3.1. Terminologija korištena u udžbenicima i struktura rečenica u skladu su s dobi učenika
- 3.2. Svi termini korišteni u udžbeniku su točni, a učenicima su objašnjeni svi novi termini koji se koriste
- 3.3. U udžbeniku ne postoje diskriminirajuće izjave bilo koje vrste
- 3.4. Format stranica i font slova je adekvatan
- 3.5. Sva likovno-grafička sredstva u udžbenku jasna su i pregledna

IV. Komparativna analiza udžbenika za grupnu nastavu klavira

Predmet komparativne analize u ovom radu bit će udžbenici za grupnu nastavu klavira *Keyboard aktiv* band 1&2, Benthien, A. (1997. a i b) i *Suzuki piano school* volume 1&2, Suzuki, S. (2008. a i b). Udžbenik *Keyboard aktiv* koristi se u nekoliko europskih zemalja unutar lanca glazbenih škola Con musica, dok se Suzukijev udžbenik *Suzuki piano school* koristi u cijelom svijetu. Oba udžbenika sadrže osim osnovnog udžbenika i CD, ali za potrebe ovog rada bit će analizirani samo osnovni udžbenici jer glazbene škole u Srbiji nemaju dovoljnu opremljenost za korištenje audio materijala u svakodnevnoj nastavi.

U kategoriji kvalitete sadržaja prema standardu kvalitete i prema indikatorima kvalitete navedenima u prethodnom poglavlju ovog rada udžbenik *Keyboard aktiv* u potpunosti sadrži odlike kvalitetnog udžbenika. U udžbeniku *Keyboard aktiv* podjednako su zastupljeni svi elementi interpretatorskog razvoja učenika, a repertoar za sviranje uključuje primjere i za solo sviranje i za sviranje u ansamblu. Cjelokupan repertoar za sviranje dobre je kvalitete po pitanju strukture, oblika, stila i interpretatorskih zahtjeva skladbi, uključuje pjesme za sviranje i pjevanje iz različitih zemalja svijeta, skladbe različitog glazbenog žanra i raznovrsnih interpretatorskih zahtjeva, djela klasične glazbe različitih skladatelja i epoha. Udžbenik *Keyboard aktiv* nudi brojna točna objašnjenja i primjere, a sve je prilagođeno razvojnim karakteristikama učenika mlađe školske dobi i činjenici da se radi o početnicima u sviranju klavira. S druge strane udžbenik *Suzuki piano school* sadrži jedino repertoar za solo sviranje, koji je dobre kvalitete i sadrži pjesme za sviranje iz različitih zemalja svijeta i skladbe različitih skladatelja i epoha. Iako je repertoar za sviranje u udžbeniku *Suzuki piano school* raznovrstan po pitanju interpretatorskih zahtjeva, razina zahtjeva prelazi okvire početne razine sviranja klavira u drugoj knjizi ovoga udžbenika. Udžbenik *Suzuki piano school* odgovara dobi učenika, ali je začuđujuće da ne sadrži primjere za sviranje u ansamblu s obzirom na to da je zajedničko sviranje vrlo bitna karakteristika grupne nastave klavira i jedan od glavnih razloga uopće za održavanje nastave klavira u grupi. U udžbeniku *Suzuki piano school* ne postoje primjeri i objašnjenja za razvoj tehnike sviranja, za razvoj sluha, glazbene pismenosti, teorije glazbe, improvizaciju. Postoje jedino upute za način vježbanja pojedinih kompozicija, a zanimljivo je da su te upute napisane na četiri svjetska jezika: engleskom, francuskom, njemačkom i španjolskom.

U kategoriji kvalitete didaktičkog oblikovanja nastavnih sadržaja prema standardu i indikatorima kvalitete navedenim u prethodnom poglavlju ovog rada *Keyboard aktiv* je udžbenik vrlo dobre kvalitete, dok udžbenik *Suzuki piano school* ima do-

sta nedostataka. U udžbeniku *Keyboard aktiv* nastavni se sadržaji izlažu postupno, dok se u udžbeniku *Suzuki piano school* kroz kompozicije za sviranje uvode novi elementi za sviranje bez prethodne pripreme u velikom broju slučajeva. Nastavni sadržaji u udžbeniku *Keyboard aktiv* oblikovani su po nastavnim jedinicama koje nemaju svoj naziv, ali imaju svoju jedinstvenu strukturu kroz cijeli udžbenik, zbog čega je strukturiranje nastavnih sadržaja vrlo jasno. Na početku svake nastavne jedinice nalazi se dio pod nazivom osnovne informacije, a učenicima se u tom dijelu iznose objašnjenja iz područja glazbenog opismenjavanja i teorije glazbe. Potom slijede različite aktivnosti koje su također označene nazivom, kao što su improvizacija, animacija, ansambl i pjesma, dok skladbe za solo sviranje ne nose naziv aktivnosti, već sadrže samo naziv skladbe i ime autora. Na kraju svake nastavne jedinice nalazi se test koji se rješava u udžbeniku. U udžbeniku *Suzuki piano school* ne postoji organizacija nastavnih sadržaja po nastavnim jedinicama, a samim tim ne može se govoriti ni o jedinstvenosti njihove strukture. Raspored nastavnih sadržaja na stranicama oba udžbenika vrlo je pregledan i jasan.

U udžbeniku *Keyboard aktiv* nastavni sadržaji prezentirani su kroz skladbe za sviranje, tekst, likovno-grafički oblikovane sadržaje što učenicima nudi raznovrsne načine usvajanja znanja, dok u udžbeniku *Suzuki piano school* postoji daleko manja raznovrsnost prezentacije nastavnih sadržaja. U udžbeniku *Suzuki piano school* dominiraju skladbe za sviranje, dok su objašnjenja i likovno-grafički prikazi samo povremeno upotrijebljeni u informativnoj ulozi. U udžbeniku *Keyboard aktiv* tekst prethodi repertoaru za sviranje u vidu objašnjenja iz područja glazbenog opismenjavanja i teorije glazbe i pojavljuje se u okviru nastavnih aktivnosti u vidu objašnjenja i zadataka. S obzirom na specifičnost nastave klavira kao nastavne discipline u udžbenicima se ne može očekivati vrsta, uloga i količina osnovnog teksta kao u udžbenicima za druge nastavne discipline. U udžbeniku *Keyboard aktiv* tekst udžbenika podjednako pridonosi usvajanju znanja kao i repertoar za sviranje, što nije slučaj u udžbeniku *Suzuki piano school*. U udžbeniku *Suzuki piano school* tekst ima instruktivnu i informativnu ulogu u vezi sa skladbama, koje dominiraju na stranicama ovog udžbenika, ali nema ulogu predstavljanja novih nastavnih sadržaja. Udžbenik *Suzuki piano school* potiče jedino sviranje učenika, dok udžbenik *Keyboard aktiv* potiče sviranje, ali potiče i usvajanje nastavnih sadržaja pjevanjem, pisanjem, zajedničkim sviranjem u ansamblu. U udžbeniku *Keyboard aktiv* postoji vrlo značajna nastavna aktivnost u okviru koje su učenici upućeni na samostalno dolaženje do rješenja, a to je improvizacija. Iako je improvizacija prije svega aktivnost za razvoj kreativnosti, zadatci za improvizaciju u udžbeniku *Keyboard aktiv* strukturirani su tako da učenike navode na samostalno dolaženje do rješenja i na improviziranje unutar zadatka s ciljem usvajanja nastavnog gradiva i razvoja kreativnosti. Za učenike je predviđeno

dovoljno prostora za rad u udžbeniku *Keyboard aktiv* unutar brojnih aktivnosti. U udžbeniku *Suzuki piano school* ne postoje problematizirani nastavni sadržaji kao ni prostor za rad učenika.

Likovno-grafičko oblikovanje nastavnih sadržaja u udžbeniku *Keyboard aktiv* vrlo je dobro po svim aspektima. Za važne informacije namijenjeni su boksevi s informacijama drugačije boje u odnosu na samu informaciju, koja je pritom podebljana. Osim jasnih i funkcionalnih ilustracija i fotografija u udžbeniku *Keyboard aktiv* postoje brojni grafički prikazi pomoću kojih se učenicima predstavljaju osnove glazbene pismenosti, tehnike sviranja i teorije glazbe, a strelicama se dodatno signalizira učenicima novi glazbeni element koji se objašnjava. Vrlo je zanimljivo da udžbenik *Keyboard aktiv* sadrži i brojne tablice, koje su korisne i dobro osmišljene iako su pomalo neočekivane u udžbenicima za nastavu klavira, naročito za početnike mlađe školske dobi. Sva likovno-grafička sredstva u udžbeniku *Keyboard aktiv* funkcionalna su i u skladu sa sadržajima nastavne jedinice unutar koje se nalaze. Za razliku od brojnih likovno-grafički oblikovanih sadržaja u udžbeniku *Keyboard aktiv*, udžbenik *Suzuki piano school* gotovo i ne nudi likovno-grafički oblikovane nastavne sadržaje. Uz pojedina objašnjenja u udžbeniku *Suzuki piano school* postoje grafički prikazi koji su u skladu s glazbenim elementom koji se objašnjava, ali nema ilustracija ni fotografija.

Pored svih značajnih razlika udžbenici *Keyboard aktiv* i *Suzuki piano school* sadrže i dvije značajne sličnosti, a to su odsustvo zanimljivih priča i elemenata za razvoj kritičkog mišljenja. U udžbeniku *Suzuki piano school* ne postoje ni elementi za razvoj kreativnog mišljenja, dok u udžbeniku *Keyboard aktiv* postoji nastavna aktivnost improvizacija, koja potiče učenike na kreativno mišljenje. Zadaćima za improvizaciju potiče se imaginacija učenika i razvija sloboda u sviranju, zbog čega je nedostatak improvizacije u udžbeniku *Suzuki piano school* velika mana ovog udžbenika u odnosu na udžbenik *Keyboard aktiv*. Igre kao nastavna aktivnost nisu prisutne ni u jednom od analiziranih udžbenika, ali u udžbeniku *Keyboard aktiv* postoji nastavna aktivnost koja se zove animacija. Upotreba te nastavne aktivnosti korisna je u prijelaznim dijelovima sata kada je učenicima potreban odmor od aktivnog usvajanja znanja. Raznovrsno oblikovani zadatci unutar ove nastavne aktivnosti prilika su za primjenu stečenog znanja. Ni jedan od analiziranih udžbenika ne potiče učenike na izražavanje vlastitog mišljenja.

Oba udžbenika sadrže upute za vježbanje za učenike. Udžbenik *Keyboard aktiv* sadrži testove na kraju svake nastavne jedinice, čija se točna rješenja nalaze na kraju knjige. Na taj se način učenicima pruža povratna informacija o njihovom napredovanju, dok udžbenik *Suzuki piano school* ne sadrži elemente koji bi učenicima pružili povratne informacije. Oba udžbenika imaju sadržaj na početku udžbenika, čime je

učenicima olakšano snalaženje u udžbeniku. Udžbenik *Keyboard aktiv* nudi na kraju udžbenika sadržaj kompozicija na CD-u i sadržaj po nastavnim aktivnostima, tako da učenici mogu vrlo lako pronaći sve željene informacije u udžbeniku. Oba udžbenika sadrže predgovor autora, ali se predgovor udžbenika *Keyboard aktiv* odnosi na nastavne sadržaje i način njihovog strukturiranja u udžbeniku, dok se u predgovoru udžbenika *Suzuki piano school* nalazi autorovo shvaćanje glazbenog razvoja. Oba se udžbenika mogu koristiti bez pomoći odraslog, ali udžbenik *Suzuki piano school* može poslužiti jedino kao podsjetnik kada su u pitanju skladbe za sviranje jer se iz njega ne mogu samostalno usvajati nova znanja. Nasuprot tome udžbenik *Keyboard aktiv* omogućuje učenicima da i samostalno uče nove glazbene elemente.

U kategoriji kvalitete jezika i drugih medija prema standardu i indikatorima kvalitete navedenim u prethodnom poglavlju ovog rada oba su udžbenika vrlo dobre kvalitete. Oba udžbenika sadrže točne termine upotrijebljene u skladu s dobi učenika. Za razliku od udžbenika *Keyboard aktiv*, koji nudi raznovrsna objašnjenja novih termina, udžbenik *Suzuki piano school* ne sadrži objašnjenja bilo kojih termina. U analiziranim udžbenicima ne postoje diskriminirajuće izjave bilo koje vrste, a format stranica i font slova jesu adekvatni. Sva likovno-grafička sredstva u udžbenicima *Suzuki piano school* i *Keyboard aktiv* jasna su i pregledna.

V. Rezultati komparativne analize udžbenika za grupnu nastavu klavira

Komparativna analiza udžbenika *Keyboard aktiv* i *Suzuki piano school* pokazuje da je udžbenik *Keyboard aktiv* kvalitetniji prema standardima i indikatorima kvalitete udžbenika za grupnu nastavu klavira. Analizirani udžbenici najviše sličnosti imaju u trećoj kategoriji kvalitete, koja obuhvaća jezik i druge medije udžbenika. Jedina, ali značajna prednost udžbenika *Keyboard aktiv* u ovoj kategoriji kvalitete jest objašnjavanje novih termina u udžbeniku. Kvantitativno najveća razlika dvaju analiziranih udžbenika jest u prvoj kategoriji kvalitete, koja se odnosi na kvalitetu sadržaja udžbenika. Udžbenik *Keyboard aktiv* u potpunosti ispunjava standard kvalitete iz prve kategorije prema svim indikatorima. Udžbenik *Suzuki piano school* prema indikatorima kvalitete za prvu kategoriju sadrži samo skladbe za solo sviranje i objašnjenja uz neke od njih, dok ne sadrži ostale elemente obuhvaćene indikatorima. Prednost udžbenika *Keyboard aktiv* prema indikatorima kvalitete iz prve kategorije nije samo kvantitativna jer uključenost svih elemenata za interpretatorski razvoj učenika i skladbi za sviranje u ansamblu predstavlja kvalitativno značajnu prednost u odnosu na udžbenik *Suzuki piano school*. Kada je riječ o drugoj kategoriji kvalitete udžbenika, koja se odnosi na kvalitetu didaktičkog oblikovanja nastavnih

sadržaja, zanimljivo je da je to jedina kategorija u kojoj i udžbenik *Keyboard aktiv* sadrži nedostatke. Najviše sličnosti dva su analizirana udžbenika pokazala upravo u pogledu istih nedostataka u drugoj kategoriji kvalitete, a elementi koji nedostaju su: zanimljive priče, igre, pitanja, nalozi i zadatci za razvoj kritičkog mišljenja, zadatci za poticanje izražavanja vlastitog mišljenja.

Udžbenik *Keyboard aktiv* i u drugoj kategoriji za procjenu kvalitete udžbenika sadrži elemente koji čine značajnu prednost u korist ovog udžbenika u odnosu na udžbenik *Suzuki piano school*. Karakteristike udžbenika *Keyboard aktiv* koje ga čine kvalitetnijim u drugoj kategoriji kvalitete su: postupnost u izlaganju nastavnih sadržaja, strukturiranje nastavnih sadržaja po nastavnim jedinicama, jedinstvena struktura nastavnih jedinica, raznovrsnost prezentiranja nastavnih sadržaja, poticanje razvoja različitih tehnika učenja, podjednaka upotreba teksta i repertoara za sviranje, raznovrsnost likovno-grafičkog oblikovanja nastavnih sadržaja, istaknutost važnih informacija, improvizacija s ciljem razvoja kreativnog mišljenja i s ciljem samostalnog dolaženja do rješenja, prostor za rad učenika, testovi za rješavanje u udžbeniku i različite vrste sadržaja na kraju udžbenika.

Zbog navednih karakteristika iz druge kategorije kvalitete *Keyboard aktiv* jest vrlo dobar udžbenik, dok nedostatak tih istih karakteristika u udžbeniku *Suzuki piano school* dovodi do zaključka da je *Suzuki piano school* samo zbirka kompozicija. Prema rezultatima analize u cjelini udžbenik *Keyboard aktiv* odgovara suvremnom konceptu nastave po svim svojim karakteristikama, dok udžbenik *Suzuki piano school* ne ispunjava razvojno-formativnu ulogu, koju bi suvremeni udžbenici trebali ispunjavati. Rezultati komparativne analize ovih udžbenika pokazuju i da postoji prostor za daljnji razvoj udžbenika za grupnu nastavu klavira jer ni jedan nije u potpunosti odgovorio zahtjevima postavljenim indikatorima kvalitete.

VI. Implikacije za kreiranje udžbenika za grupnu nastavu klavira

Brojne pozitivne karakteristike udžbenika *Keyboard aktiv* mogu poslužiti kao dobar temelj autorima udžbenika prilikom kreiranja udžbenika za grupnu nastavu klavira, koji bi bio korišten u nastavi u Srbiji. Najvažnije dvije odlike svakako su inkorporiranost svih elemenata interpretatorskog razvoja i strukturiranje nastavnih sadržaja po nastavnim jedinicama. Autor novog udžbenika u velikoj bi mjeri pomogao učenicima mlađe školske dobi davanjem naslova nastavnim jedinicama. Naslovi su važan dio u procesu motiviranja učenika za učenje jer naslovi trebaju stvoriti prvu usmjerenost na sadržaj i izazvati pozornost bez koje smisleno učenje nije moguće (Trebješanin, 2001.a).

Raznovrsnost i funkcionalnost grafičkog oblikovanja nastavnih sadržaja u udžbeniku *Keyboard aktiv* vrlo je kvalitetna, ali nije maštovita i zabavna i ne čini udžbenik atraktivnim za korištenje. Atraktivnost udžbenika za grupna nastava klavira važna je zbog činjenice da je riječ o nastavnoj disciplini koja nije obvezna za pohađanje, tako da je potrebno održavati zainteresiranost učenika za dolaženje na sate. Proračunata likovno-grafička oblikovanost nastavnih sadržaja mogla bi biti obogaćena fotografijama i ilustracijama koje su povezane s nastavnim sadržajima, ali i s dječjim svijetom mašte.

Zainteresiranost učenika za pohađanje grupne nastave klavira može biti potaknuta novim udžbenikom u kome postoje zanimljive priče o skladateljima, skladbama, glazbenim žanrovima, kao i anegdote iz života glazbenika. Igre inkorporirane u udžbenik mogu doprinijeti motivaciji i relaksaciji učenika, ali i usvajanju nastavnih sadržaja tijekom sata. Na satima grupne nastave klavira osobito je pogodno provoditi igre kao nastavnu aktivnost jer ih učenici mogu međusobno igrati. Igre mogu uključivati raznovrsne sadržaje vezane uz bilo koji element interpretatorskog razvoja učenika.

Raznovrsnost načina prezentacije sadržaja, poticanje različitih tehnika učenja i razvoj kreativnog mišljenja čine bitan dio udžbenika *Keyboard aktiv*, ali je potrebno prilikom kreiranja novog udžbenika inkorporirati u udžbenik i pitanja za razvoj kritičkog mišljenja i zadatke za izražavanje vlastitog mišljenja. Svakom pijanistu važno je da ima razvijeno kritičko mišljenje jer procjena kvalitete sviranja jest važan preduvjet za napredak u sviranju. Vještina izražavanja vlastitog mišljenja potreba je svih ljudi u suvremenim uvjetima života, stoga je u radu s učenicima mlađe školske dobi korisno poticati ih na usvajanje te vještine. Poticanjem učenika na izražavanje vlastitog mišljenja putem pitanja i zadataka vezanih za nastavne sadržaje učenici bi na satima grupne nastave klavira imali priliku razmjenjivati mišljenja i učiti poštovati tuđe mišljenje i razlike među ljudima.

Na temelju analize provedene u ovom radu moglo bi se reći da udžbenik *Suzuki piano school* nema puno elemenata koji bi mogli poslužiti kao primjer autorima prilikom kreiranja novog udžbenika. Skladbe za solo sviranje jesu korisne, ali najzanimljivija komponenta ovog udžbenika jest svakako višejezičnost objašnjenja. S obzirom na to da se u osnovnim školama u Srbiji već od prvog razreda osnovne škole uči engleski jezik, upotreba dječijih pjesama na engleskom jeziku za pjevanje i sviranje mogla bi biti korisna i zanimljiva učenicima. Na taj bi se način omogućilo i horizontalno povezivanje nastavnog gradiva i ostvarila mogućnost za organiziranje korelativnih sati profesora klavira i profesora engleskog jezika.

VII. Zaključak

Udžbenici za grupnu nastavu klavira predstavljaju važno i istovremeno vrlo zanimljivo područje za istraživanje i daljnji razvoj. Iako se grupna nastava klavira u mnogim svjetskim zemljama provodi već desetljećima u radu s učenicima mlađe školske dobi, uvijek postoji prostor za daljnji razvoj udžbenika. Današnje udžbenike potrebno je uskladiti s potrebama suvremene nastave i zahtjevima života u suvremenom društvu.

Prilikom kreiranja udžbenika za grupnu nastavu klavira važno je imati na umu razvojno-formativnu ulogu suvremenih udžbenika. Strukturiranje nastavnih sadržaja po nastavnim jedinicama i prezentiranje nastavnih sadržaja na različite načine jest nužnost suvremenih udžbenika za nastavu klavira. S ciljem omogućavanja učenicima da samostalno dolaze do saznanja potrebno je inkorporiranje različitih tehnika učenja i problematiziranih zadataka. Razvoj različitih vrsta mišljenja i sposobnosti izražavanja vlastitog mišljenja također je odlika suvremenih kvalitetnih udžbenika.

Povećan obujam nastavnih sadržaja, kao i razina kompetencija koje se očekuju od učenika u suvremenoj nastavi, utječe i na didaktičko oblikovanje nastavnih sadržaja u udžbenicima. Značajno je inkorporirati u udžbenike aktivnosti kroz koje se provodi ne samo jedan, već više ciljeva nastave. Kad je riječ o udžbenicima za grupnu nastavu klavira takve su aktivnosti improvizacija, sviranje u ansamblu i igre. Likovno-grafičko oblikovanje nastavnih sadržaja u udžbenicima namijenjenim učenicima mlađe školske dobi također bi trebalo sadržavati dvojake ciljeve. U udžbenicima za grupnu nastavu klavira osim prezentiranja nastavnih sadržaja likovno-grafičkim sredstvima, potrebno je istim sredstvima potaknuti i zainteresiranost učenika. U svakom području nastave, pa i u nastavi klavira, potrebno je da udžbenik raznovrsnim zadacima potiče učenike na usvajanje znanja. U grupnoj nastavi klavira primjer takvog udžbenika jest *Keyboard aktiv*, koji je bio analiziran u ovom radu.

Inozemni udžbenici za grupnu nastavu klavira analizirani u ovom radu predstavljaju primjer kvalitetnog suvremenog udžbenika i primjer udžbenika koji po sadržaju i didaktičkom oblikovanju sadržaja ne odgovara standardima i indikatorima kvalitete suvremenog udžbenika. Korištenje udžbenika kao što je *Suzuki piano school* ne omogućava učenicima da samostalno usvajaju znanje i dovodi nastavnika u situaciju da mnoge nastavne sadržaje mora sam uvesti u nastavni proces iako je korištenjem riječi *school* u naslovu sugerirano da se iz takvog materijala može učiti. Korištenje udžbenika kao što je *Keyboard aktiv* pomaže i nastavniku jer dobrom strukturanošću nastavnih sadržaja vodi nastavni proces te pomaže i učenicima da samostalno usvajaju znanja. Nedostatke udžbenika *Keyboard aktiv* nastavnici mogu

daleko lakše nadomjestiti u radu s učenicima nego prilikom korištenja udžbenika kao što je *Suzuki piano school*.

Standardi i indikatori kvalitete udžbenika za grupnu nastavu klavira predstavljeni u ovom radu mogu biti korišteni za analize vanjskih udžbenika za grupnu nastavu klavira, ali i kao smjernice autorima za kreiranje novog udžbenika. Kreiranje novog udžbenika za grupnu nastavu klavira jest težak, ali izazovan zadatak. Zbog činjenice da razvoj udžbenika za grupnu nastavu klavira može značajno unaprijediti razvoj ove nastavne forme, svakako je pothvat kreiranja novog udžbenika vrijedan truda. Kreiranje udžbenika za početnike mlađe školske dobi značajno je stoga što se radi o periodu usvajanja osnova sviranja klavira na čijem se temelju dalje razvija sviranje učenika u narednim razredima. S obzirom na to da je za uspješno sviranje klavira osim tehnike sviranja potrebno od samog početka razvijati kod učenika i kritičko i kreativno mišljenje, imaginaciju, opće glazbene sposobnosti, potrebno je u suvremenoj nastavi koristiti i udžbenik koji didaktičkim oblikovanjem nastavnih sadržaja to podražava.

Literatura

- Benthien, A. (1997.a). *Keyboard aktiv band 1*. Mainz: Schott Musik International.
- Benthien, A. (1997.b). *Keyboard aktiv band 2*. Mainz: Schott Musik International.
- Bruner, J. (1960.). *The proces of education*. London: Harvard University Press.
- Ivić, I., Pešikan A. i Antić, S. (2008.). *Vodič za dobar udžbenik*. Novi Sad: Platoneum.
- Fisher, C. (2010.). *Teaching piano in groups*. New York: Oxford University Press.
- Gašić-Pavišić, S. (2001.). Likovno-grafička oprema udžbenika. U: B. Trebješanin, D. Lazarević. *Savremeni osnovnoškolski udžbenik* (str. 171-183). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Havelka, N. (2001.). Udžbenik i različite koncepcije obrazovanja i nastave. U: B. Trebješanin, D. Lazarević. *Savremeni osnovnoškolski udžbenik* (str. 31-57). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Kocić, Lj. i Trebješanin, B. (2001.). Osnovnoškolski udžbenik kao predmet razmatranja. U: B. Trebješanin, D. Lazarević. *Savremeni osnovnoškolski udžbenik* (str. 13-17). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Lazaravić, D. (2001.a). Psihološki razvoj deteta osnovnoškolskog uzrasta i udžbenik. U: B. Trebješanin, D. Lazarević. *Savremeni osnovnoškolski udžbenik*. (str. 59-68). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Lazaravić, D. (2001.b). Razvoj kritičkog mišljenja i udžbenik. U: B. Trebješanin i D. Lazarević. *Savremeni osnovnoškolski udžbenik* (str. 99-102). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Mrše, S., Božović S., Panić, N., Jokanović, E., Jerotijević, M., Nikolić, G. i Panić, Z. (2005.). *Vodič za unapređenje rada nastavnika i škola*. Beograd: Reformski obrazovni krugovi.
- Plut, D. (2003.). *Udžbenik kao kulturno-potporni sistem*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Suzuki, S. (2008.a). *Piano school volume 1*. SAD: Summy-Birchard Inc.

Suzuki, S. (2008.b). *Piano school volume 2*. SAD: Summy-Birchard Inc.

Trebješanin, B. (2001.a). Razvoj metakognicije i motivacije – uloga udžbenika. U: B. Trebješanin, D. Lazarević. *Savremeni osnovnoškolski udžbenik* (str. 117-125). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Trebješanin, B. (2001.b). Rezimirajući pregled. U: B. Trebješanin, D. Lazarević. *Savremeni osnovnoškolski udžbenik* (str. 187-189). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

The analysis of textbooks for group piano lessons for beginners of primary school age

Summary

Teaching piano in groups has been applied as a new teaching form in Serbia during the last few years for teaching children of primary school age. Since there is no textbook specialized for this piano teaching form in Serbia, the study of foreign textbooks could be a step towards its development. In this paper comparative analysis of two foreign textbooks for group piano lessons for beginners of primary school age will be presented. The textbooks that will be compared are *Keyboard aktiv* band 1&2 Benthien, A. (1997) and *Suzuki piano school* volume 1&2 Suzuki, S. (2008). Based on the results of the comparative analysis in this paper the implications for creating textbooks for group piano lessons that can be used in Serbia have been established.

Key words: textbook, group piano lessons, comparative analysis